

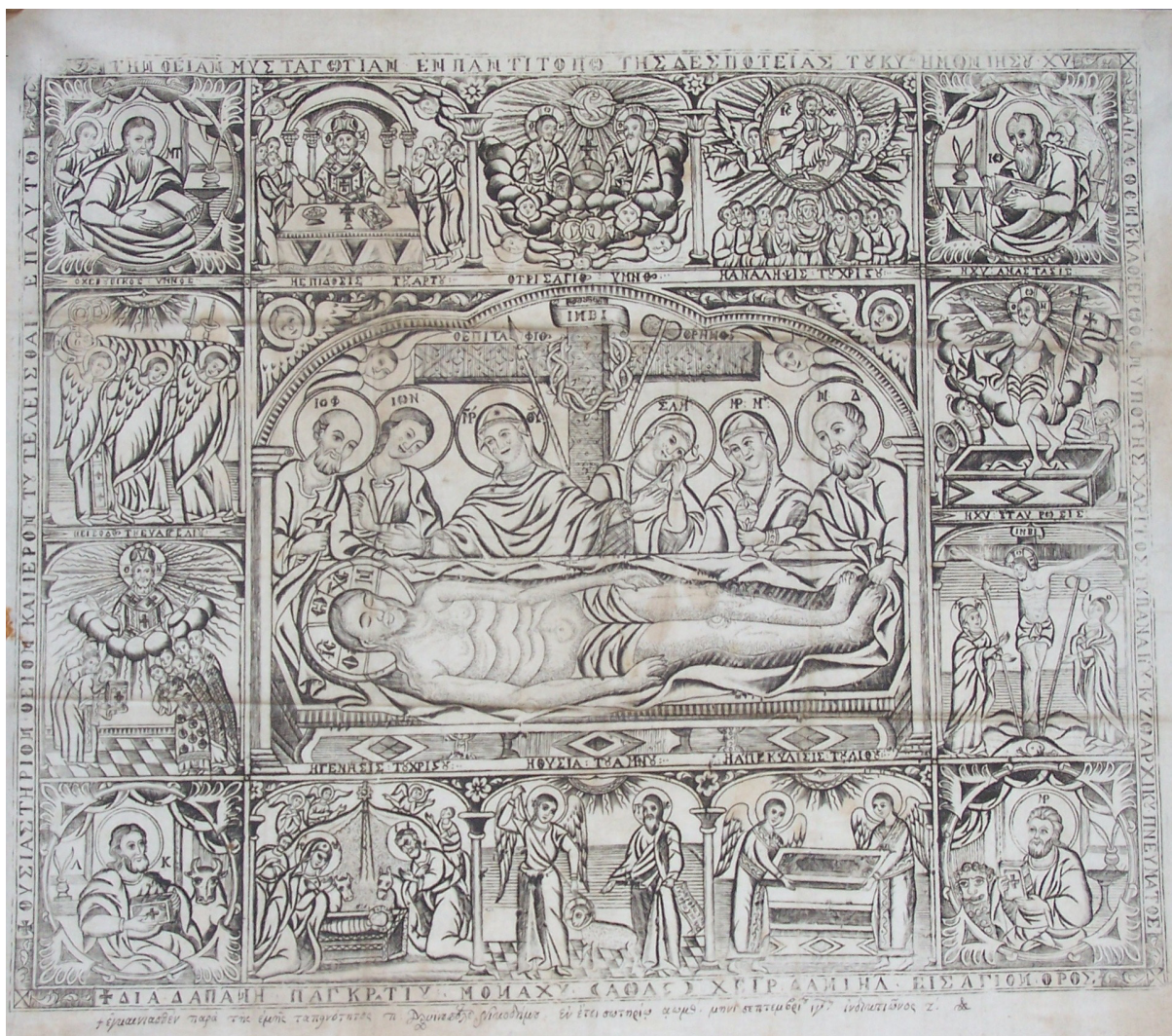
Възрожденска щампа от Регионален исторически музей (РИМ)-Перник

Милена Паунова, m.paunova@abv.bg

В периода XVIII-XIX век в българските земи, както и на Балканите, под влияние на печатните книги се развива изкуството на графичното отпечатване върху някаква материя, най-често плат, на сюжети с религиозно съдържание, останало популярно с названието щампа. Отпечатването се извършва чрез изрязване на изображението върху дърво или мед.

Тласък на това изкуство дават светогорските манастири на Атон, като най-ранните щампи се отнасят към XVII век. Впоследствие чрез монаси-таксидиоти щампата е пренесена и в българските земи. У нас щампи се изработват предимно в манастирите: Рилски, Бачковски, Троянски, Врачански, Лопушански както и в Самоков и Пловдив.

Значението на щампата по време на турското робство е голямо. Чрез нея пътуващите монаси целят да запазят в нашия народ вечно жива Христовата вяра. Щампи са купувани и от поклонниците при посещението им в българските или светогорските обители. Поставяли ги в домовете си, за да получат закрилата на представения на щампата светец. Щампите изпълнявали същата роля както иконите, с тази разлика че не били толкова скъпи и повечето поклонници могли да ги купят. От друга страна продаването на щампи носи приходи на манастирите.

Подобно на строителството и изписването на черквите шампите също се поръчват и изработват със средствата на заможни търговци и занаятчии. Те правели това за свое и на близките си „душевно спасение”.

Една възрожденска шампа се съхранява и във фонда на РИМ-Перник. Върху фин ленен плат с размери 56x49 см, ушит като калъфка, е отпечатано изображение, състоящо се от 15 изобразителни полета. В четирите ъглови полета са изобразени четиримата евангелисти Матей, Марк, Лука и Йоан заедно с техните символи съответно ангел, лъв, телец и гълъб. Централното поле е най-голямо и пресъздава Оплакване Христово. На долния хоризонтален ред следват сцените Рождество Христово, Жертва на агнеца и Отваляне на камъка от гроба на Христос. На горния хоризонтален ред са разположени композициите Преломяване на хляба (или Причестяване на апостолите), Света Троица и Възнесение Господне. Вертикалните полета вляво са заети от „Великия вход“ – символ на жертвата и погребението на Господа и „Херувимската песен“, а вдясно от „Разпятие Христово“ и „Възкресение Христово“.

За разграничаване на полетата от хоризонталните редове служат колонки, а самите сцени са вместени в арки, пространството между които е запълнено с растителни орнаменти. Над всяка композиция има пояснителен надпис на гръцки език. Вертикално и хоризонтално около цялото изображение също са разположени надписи с главни букви като под долния хоризонтален ред следва още един надпис, наподобяващ ръкопис. От тези надписи става ясно, че шампата е изработена в някои от манастирите на Света Гора. Това е станало през 1849 г. по поръчка и със средствата на монаха Панкратий. Неин автор е Даниил, вероятно също монах.

Възможно е тази шампа да е донесена в Пернишко от някой светогорски монах. Но не е изключено поклонници от нашия край да са пътували до атонските обители и да са донесли шампата като скъп спомен.

Засега във фонда на РИМ това е единствената възрожденска шампа, но свидетелства, че екземпляри от това гравьорско изкуство са се разпространявали и в района на Перник и е доказателство за връзките на този край със Света гора.